

Национален съвет за журналистическа етика

РЕШЕНИЕ № 6/16.03.2021 г.

Комисията по журналистическа етика на свое редовно заседание на 16.03.2021 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Нели Огнянова

ЧЛЕНОВЕ: Бойко Василев
Весислава Антонова
Гена Трайкова
Диляна Илиева
Даниела Тренчева
Ирина Недева
Александър Кашъмов
Илия Вълков

(членовете на Комисията по журналистическа етика – Гена Трайкова и Бойко Василев, си правят отвод)

изслуша доклад по обединени жалби вх. № 07 - 051/2020 г., № 07 - 056/2020 г., № 07 - 059/2020 г., и вх. № 07 - 069/2020 г. на Г.К. от гр. София по повод:

- 1) участие на проф. А. Ч. на 27.11.2020 в предаването „Денят започва“ на БНТ и публикация на интернет сайта на БНТ под заглавие „Проф. Ч.: До Нова година ще имаме българска ваксина срещу COVID-19“¹;
- 2) участие на проф. А. Ч. на 9.12. 2020 в предаването „Честно казано“ с водеща Л. К. – епизод 96 в телевизия Евроком²;
- 3) участие на проф. А. Ч. на 3.12.2020 в предаването 12+3 на Българското национално радио и публикация на сайта на БНР под заглавие „ Проф. Ч.: Ваксините не са кисело мляко, трябва одобрение от Националната агенция за лекарствата“³;
- 4) участие на проф. А. Ч. на 2.12. 2020 в предаването „Лице в лице“ и публикация на сайта на БТВ под заглавие „За световната надпревара, тестовете и очакванията за ваксини срещу COVID-19“⁴.

¹ <https://bntnews.bg/news/prof-chorbanov-do-nova-godina-shte-imame-balgarska-vaksina-sreshtu-covid-19-1084803news.html>

² <https://www.youtube.com/watch?v=sjyI-fw9oRg>

³ <https://bnr.bg/post/101383581/doc-andrei-chorbanov-vaksinite-ne-sa-kiselo-mlako-trabva-odobrenie-ot-nacionalnata-agencia-za-lekarstvata>

⁴ <https://www.btv.bg/video/shows/lice-v-lice/videos/za-svetovnata-nadprevara-testovete-i-ochakvanijata-za-vaksini-sreshtu-covid-19.html>

в които според жалбоподателя е извършено нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

I. ПРОЦЕДУРА

1. Жалба с вх. № 07-051/2020 г. се отнася до нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено с текст и видео от страна на БНТ, жалба с вх. № 07-056/2020 г. се отнася до нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено в предаване на телевизия Евроком, жалба с вх. № 07-059/2020 г. се отнася до нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено с текст и аудио от страна на БНР и жалба с вх. № 07-060/2020 г. се отнася до нарушение, осъществено с текст и видео на сайта на телевизия БТВ.

2. Жалбите са допустими по смисъла на чл. 7 и чл. 8 от Правилника за дейността на Комисията по журналистическа етика. Подадени са в срок и съдържат всички необходими реквизити.

3. Копие от жалбите и искане за становище са изпратени на доставчиците.

4. По повод жалбите не е постъпил писмен отговор в срока, определен в правилника, от Евроком и Българското национално радио. От БНТ и БТВ има постъпили становища.

5. Твърдят се нарушения на различни разпоредби от Етичния кодекс на българските медии, но четирите жалби са подадени от един и същ жалбоподател Г.К. с общ информационен повод: участие на проф. А. Ч. в предавания на електронни медии по теми, свързани с пандемичната обстановка и разработването на българска ваксина.

КЖЕ приема, че след проверка за допустимост, преписките по приетите за допустими жалби могат да бъдат обединени и да се гледат общо.

II. ЖАЛБИ

1. Първата жалба на Г.К. е придружена с пространно описание на участието на проф. Ч. в предаването „Денят започва“ на БНТ със следните твърдения: *А. Ч. водеше пропаганда на идеи, които заплашват живота на българските граждани и се позовават на грешни факти:*

а). *А.Ч. прави извод, че „статистиката, която ни води в момента е по-скоро гадателска“. Според Г.К. статистика има и „докато показателите не се върнат до равнище, при което може да се осигурява нормално лечение на болните от ковид и на всички останали болни, всяко спиране на мерките е акт на престъпление. Затова и пропагандата за спиране на мерките заплашва живота на българите“.*

б) *А. Ч. дава пример за страни, в които е само „пожелателно“ да се спазват мерките, като Беларус и Швеция, и твърди, че резултатите в тези държави не са по-лоши от тези, които с математически модели се опитват да контролират епидемията“.*

Истината е, че индексът на строгостта на мерките в Швеция е 55, а в България - 48.

в). А. Ч. не смята, че „ще се постигне минимизиране на щетите с новите мерки, защото разпространението е много широко“. Тази теза, която А.Ч. разпространява по българските медии, не е подкрепена нито с теоретична обосновка, нито с факти. Статистиката (приложен източник) показва, че в Чехия и Белгия ограничителните мерки, въведени в края на октомври дават резултат. Такова е положението и във всички останали страни, които въведоха мерки през есента.

г). А. Ч. твърди, че „огромният брой от населението, силно се надявам, но това го казвам, по-скоро ЕМПИРИЧНО, вече се е срещало с вируса“. Г.К. смята, че това е груба манипулация и нов начин за борба с мерките.

д). А.Ч. твърди, че „много се спори дали децата са реални вирусоносители, или по-скоро много бързо вирусът преминава през тях. Не е правено проучване сред детските колективи, говоря за сериозно проучване“. Г.К. привежда данни от доклад на шведската Агенция за обществено здраве, която опровергава казаното от А.Ч. Правени са много проучвания и анализи, които доказват, че отварянето на училищата, има основен принос за разрастване на втората вълна на епидемията.

е). А.Ч. дава произволни данни за смъртността в България.

ж. В предаването А.Ч. отново поставя под съмнение безвредността на ваксините, които се разработват и прави внушения, че ваксините ще бъдат пуснати на пазара без достатъчно тестване. Това е груба манипулация, която има вредни дългосрочни последствия.

з). А. Ч. твърди , че „вземането на мерки не се базира на научни постулати и навсякъде по света правителствата не се съобразяват с мнението на учените“.

Това твърдение също е груба манипулация.

Посочени са официални източници на тази информация.

Накрая А.Ч. твърди, че „един учен няма право да лъже“, и това, е едно от малко истини, които той каза днес. Затова аз правя извода, че А.Ч. не е учен.

2 Във втората жалба Г.К. коментира начина, по който проф. Ч. говори за ваксините и тяхното значение на 9.12.202 в предаването „Честно казано“ по Евроком: А.Ч.: Всяка държава ще реши коя ваксина да купи. С други думи казано, това, че ЕК дава разрешително не означава, че кара държавата да си купи тази и тази ваксина. Л.К.: Нещо повече, ние въобще не знаем какви ваксини пазарува нашата държава, по колко, какво плаща за тях, каква ще е крайната цена. А.Ч.: Това е част от проблема, не се знае цената. ... Тъй като хората са чувствителни на тема пари, е хубаво всичко да е прозрачно. Аз се чудя защо правителството го крие. Не виждам никакъв проблем да се каже, купуваме толкова ваксини на такава цена. Л. К.: Сигурно има корупционни. А.Ч.: Това не зная. Те се заклеха, че цената ще бъде една и съща за всички страни от Европейския съюз. Хубаво е да видим каква е цената в Германия, Франция и Белгия и, разбира се, каква ще бъде при нас. (1:12:00) Извън темата, за която подадох жалба ми направиха впечатление и следните реплики: Л.К.: „Разбра се, че и в ръководството на Пфайзер има роднини Б. Г., примерно. Но аз въобще не искам да се придържам към този сюжет, защото нямам никакви доказателства, че това са по-зловредни роднински връзки, отколкото нашите шуробаджанашки роднински спойки

тук“ (преди това те иронизират хората, които вярват в конспиративни теории) (1:00:00). Л.К.: „Колегите показаха рекламните материали за 90 годишните ЕКЗЕМПЛЯРИ, които току-що се ваксинираха, сякаш ще живеят още 90 години“. В тази реклама има също нещо, което усъмнява здравия разум (показват репортаж за първите ваксинирани в Англия) (1:11:00)

Според Г.К. истината е, че ЕК е публикувала Стратегия на ЕС за ваксините срещу COVID-19“, където са дадени ясни отговори на въпросите, които обсъждат Л.К. и А. Ч. От тази Стратегия става ясно, че има две отделни процедури:

1. Централизирана процедура за въвеждане на пазара на ваксина срещу ковид-19, по която научната експертиза и препоръка за всяка ваксина се дава от Европейската агенция по лекарствата, и се одобрява от Европейската комисия.
2. Централизирана процедура за възлагане на обществена поръчка за ваксини, която се ръководи от Европейската комисия.

Преговорите по предварителните споразумения се водят от съвместен екип, съставен от представители на Комисията и експерти от държавите членки. Предварителните споразумения се сключват от името на държавите членки. След като някоя от подкрепяните ваксини се регистрира, държавите членки могат да се сдобият с нея направо от производителя въз основа на условията в предварителното споразумение за закупуване. Комисията е сключила от името на държавите-членки предварителни споразумения с AstraZeneca – 300 млн. дози, Sanofi-GSK – 300 млн. дози, Johnson & Johnson – 200 млн. дози, BioNTech-Pfizer – 200 млн. дози, CureVac – 225 млн. дози, Moderna – 80 млн. дози. В резюме: Цената и условията по договора ще бъдат еднакви, предварителните споразумения, се сключват от ЕК.

Посочени са официални източници на тази информация.

3 В третата жалба Г.К. сочи, че **в предаването 12+ 3 на БНР** А. Ч. разпространява следната невярна информация: „Не се коментира и какви национални норми на регулация ще има. Ваксината е най-сложният лекарствен продукт, защото се използва на здрави хора, не се използва за лекуване. Регулациите са най-стриктни... Това, че Министерският съвет или Народното събрание са решили, че ще има ваксинация, не значи нищо, защото е необходимо одобряване от Националната агенция за лекарствата. Това не са внесени масло или кисело мляко. Има доста въпроси, които трябва бъдат официално коментирани“. Това каза пред БНР проф. А. Ч., директор на департамент „Имунология“ в Института по микробиология на БАН.

Според Г.К. истината е, че по силата на Регламент 726/2004 ваксините подлежат на централизирана процедура за регистрация. Това означава, че отговорност за регистрация на ваксината срещу ковид-19 има Европейска агенция по лекарствата. Тази регистрация е валидна за всички страни от ЕС и ваксината не подлежи на регистрация от българската Изпълнителна агенция по лекарствата. Европейска агенция по лекарства ще проведе научната оценка на ваксината и ще отговаря за контрола и мониторинга на безопасността на ваксината. Посочени са официални източници на тази информация.

4. В четвъртата жалба Г.К. твърди, че **в предаването Лице в лице на БТВ** А.Ч. твърди, че няма начин да се предпазим от заразяване с коронавирус. Това твърдение не е основано на научни

доказателства и е в пълно противоречие с практиката у нас и по света (2 минута).

б. В предаването А.Ч. твърди, че фирмите производителки на ваксини не правят тестове на „целеви групи, които са най-уязвими от вируса“. Той твърди, че никой не е тествал бременни жени, деца, болни хора и възрастни хора ... Групите са основно здрави и млади хора, като при тях резултатът е много добър“ (9 минута). Това твърдение не е вярно. Описание на възрастовия състав на тестваните е PFIZER-BIONTECH е дадено в документи, публикувани от FDA и в инструкцията за употреба на ваксината. Ваксината е предназначена за хора над 16 години. Тестваните над 55 години малко над 40% от извадката. Тестваните, включват хора с хронични заболявания.

в. В предаването А.Ч. твърди, че 90% от хората, които са включени в тестовете няма да се разболеят и без ваксина (9 минута). Това твърдение не е вярно по две причини. Първо, участниците в тестовете са на различна възраст и, второ, младите също се заразяват и боледуват, което е потвърдено от възрастовата структура на заразените.

г. В предаването А.Ч. в необосновано отправя упреци към Европейската агенция по лекарствата за неспазване на процедурите за тестване, с което дискредитира авторитетна организация на ЕС и заблуждава обществеността, че пренебрегва безопасността (9 минута). Изискванията за тестване на Агенцията са подробно описани на нейния сайт и има подробно обяснение, защо е било възможно да се разработи ваксина в такива кратки срокове.

д. В предаването А.Ч. твърди, че Изпълнителната агенция по лекарствата трябва да разреши употребата на ваксината в България, което не е вярно (12 минута). По силата на Регламент 726/2004 ваксините подлежат на централизирана процедура за регистрация. Това означава, че отговорност за регистрация на ваксината срещу ковид-19 има Европейска агенция по лекарствата. Тази регистрация е валидна за всички страни от ЕС и ваксината не подлежи на регистрация от българската Изпълнителна агенция по лекарствата.

Към тезите си Г.К. посочва официални източници.

Жалбоподателката твърди, че посочените публикации са в нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

III. РАЗПОРЕДБИ ОТ ЕТИЧНИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ, ЧИЕТО НАРУШАВАНЕ СЕ ТВЪРДИ:

1. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОСТОВЕРНА ИНФОРМАЦИЯ НА ОБЩЕСТВОТО,

1.1 Точност,

1.1.1 Ще предоставяме на обществото точна и проверена информация и няма преднамерено да скриваме или изопачаваме факти.,

1.1.2 Няма да публикуваме информация, за която знаем, че е невярна.,

1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

IV. СТАНОВИЩЕ НА ОТВЕТНАТА СТРАНА

БНР и Евроком не са предоставили становище до КЖЕ.

В становището на БНТ по жалба с вх.№07-051 се казва: „Във връзка с постъпила жалба по повод гостуване на проф. А. Ч. в сутрешния блок „Денят започва“ бихме искали да уточним следното: Професор Ч. е ръководител на департамент „Имунология“ в Института по микробиология на БАН, който от своя страна е член на Международната организация на институтите Пастьор. Според официалната информация Институтът по микробиология от месеци работи върху ваксина срещу ковид. Проф. Ч. е съобщил, че ваксината ще е готова до Нова година – „ще я имаме в ръка до Нова година“. Няма нарушение, защото думата е дадена на човек, който представлява на високо ръководно ниво съответния научен институт. Не би било по силите на журналист да оборва твърдения на учен с авторитета на БАН.

В този смисъл БНТ не е разпространила информация, за която знае, че е невярна, нито е изопачил факти, а е дал думата на учен на високо ръководно ниво да съобщи докъде е стигнала работата.“

В становището на БТВ по жалба с вх.№07-060 се твърди, че жалбата е неоснователна, защото:

- предаването „Лице в лице“ се излъчва на живо в програмата bTV, включително и изданието на 02.12.2020 г.
- излъчват се различни гледни точки и мнения, т.е. търси се плурализъм на гледните точки с цел най-пълно и всеобхватно информиране на зрителската аудитория;
- в конкретния случай е изложена гледна точка на специалист имунолог, участващ в разработването и на ваксина против вируса. Дадена е специализирана информация за имунитета на индивидите, процесите по подготовка и ваксинация, рискови групи, рискове и ползи от ваксината. Мнението си е подкрепил с представяне от него източници;
- водещата Ц. Р. в съответствие с етичните правила е подлагала под съмнение изказаните тези от проф. Ч., задава уточняващи въпроси и представя на зрителите посредством въпроси, мненията и други гледни точки, различни от тази на г-н Ч.; посочва и че мнението на госта като цяло е алтернативно на общоприетото.

„Изискванията на демократичния плурализъм са тези, които са в основата на представянето посредством способите на журналистиката и медиите на различните гледни точки. Само на основата на критиката и представянето на различни, противоположни гледни точки от лица – специалисти в дадена област, се изгражда по-добра информираност на зрителската аудитория. Това представяне ѝ дава възможност сама да събере, анализира и при желание допълнително да потърси информация, точно с цел изграждане на собствено мнение и по-пълна информираност.

Едностраничното представяне на даден проблем води единствено до неговото непознаване и дезинформиране на аудиторията. С оглед изложеното, не е извършено нарушение на Етичния кодекс на българските медии и подадената жалба се явява неоснователна.“

V. ФАКТИ

Професор Ч. е ръководител на департамент „Имунология“ в Института по микробиология на БАН. Предвид епидемичната обстановка в България, а напоследък – във връзка с кампанията за ваксиниране срещу коронавирус – имунолозите са търсени събеседници в българските медии. В допълнение организацията, която проф. Ч. представлява, работи върху създаване на българска ваксина, което също представлява интерес за обществеността, съответно за медиите.

По тази причина проф. Ч. е канен в различни медии. Той заема позиции по широк кръг въпроси, включително свързани с политиката на държавата и мерките по отношение на коронавируса. Някои от позициите на проф. Ч. са въпрос на лично мнение и лична оценка какво е правилно, например той изразява лично мнение по въпроса „дали е по-добре държавата да плаща за ваксина или да плаща на научното звено за разработка на българска ваксина“. Оценките на проф. Ч. може да не са приемливи, спорни – но те остават в рамките на личното му мнение.

Заедно с това проф. Ч. изразява лично мнение по проверими факти, например: каква е смъртността в различни държави в сравнителен план, как се договарят ваксините за гражданите на различни държави на ЕС, има ли или няма произведена българска ваксина в края на 2020 година. По проверими факти мнения не може да има, защото твърденията или отговарят на действителността, или не. Проф. Ч. не може например да има мнение по въпроса дали е необходимо одобрение на ваксината от Изпълнителната агенция по лекарствата, защото това е факт, подлежащ на проверка.

Установява се, че проф. Ч. е разпространявал неверни твърдения, неотговарящи на фактите, доказано с източници от съответните институции – Европейска комисия⁵, Световна здравна организация и др. , например:

- „никой не е тествал бременни жени, деца, болни хора и възрастни хора ... Групите за тестване са основно здрави и млади хора“ (БТВ)
- „в страни, в които е само пожелателно да се спазват мерките, като Беларус и Швеция, резултатите не са по-лоши от тези, които с математически модели се опитват да контролират епидемията“ (БНТ)
- „Изпълнителната агенция по лекарствата трябва да разреши употребата на ваксината в България“ (Евроком, БТВ)

---

⁵ Напр. вж Европейска комисия, Въпроси и отговори за ваксинирането

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/qanda_20_2467

Единен информационен портал <https://coronavirus.bg/> и др.

- „това, че Министерският съвет или Народното събрание са решили, че ще има ваксинация, не значи нищо, защото е необходимо одобряване от Националната агенция за лекарствата. Това не са внесени масло или кисело мляко“. (БНР)

VI. МОТИВИ

Комисията за журналистическа етика вече е имала възможност да обърне в своите решения внимание върху факта, че в епидемична обстановка медиите носят **особена отговорност** за разпространяваната от тях информация за противодействие на епидемията, поради предмета на информацията, свързан пряко с опазването на човешкото здраве и живот.

Те дължат **изключително внимание към всички компоненти на новинарството**: изборът на източници на информация, актуалност, пълнота и точност на данните, подборът на участници, излаганите сравнителни данни и оценки на мерките за противодействие на епидемията и др.

Във всички случаи, предмет на разглежданите жалби, събеседник е имунологът проф. Ч. Във всички случаи между изразените от него твърдения е имало оценки и мнения, които представляват защитено слово, но и твърдения за факти, които са доказуемо и проверимо неверни, както беше посочено в предходната точка.

В становищата на ответниците са посочени следните аргументи в полза на тезата, че няма нарушение:

- 1) Проф. Ч. е **събеседник в живо предаване** на електронна медия.

Живите предавания налагат по-високи изисквания към участващите журналисти. **Очаква се те да бъдат подготвени за участието на всеки събеседник**. Те трябва да са запознати из основи с фактите в областите, които ще бъдат засегнати в разговора, за да могат своевременно да поставят уточняващи или допълващи въпроси, както и да изразят критични позиции към недостатъчно добре защитени тези от гостите.

- 2) Проф. Ч. е **поканен на разумно основание - като ръководител на институт на БАН**, който разработва българска ваксина.

При селекцията на събеседници водещ критерий е **качеството на експертизата на поканените събеседници и нейната релевантност към съответните проблеми**.

Административната позиция има значение, но в такъв случай на госта се поставят въпроси, свързани с упражняването на административните му функции. Ако лице на висока административна или политическа позиция разпространява неверни твърдения, медията има отговорността да ги придружи своевременно с нужния критичен коментар, така както вече действат социалните медии – доколкото това е възможно в реално време.

В случая административната позиция няма отношение към огромната част от задаваните въпроси.

Във всички случаи това е възможно и препоръчително на сайта, който не следва да мултиплицира дезинформация от живото предаване, а да предложи проверка на фактите.

Не следва на математици да се задават въпроси от областта на медицината или на имунологи – от областта на правото на ЕС, защото в такива случаи опасността от дезинформация е висока, а причината не е само в гостите. В случая не всички въпроси са за специалист по имунология, който не е и действащ лекар.

- 3) **Медиите са длъжни да осигурят на аудиторията цялата палитра от гледни точки**, за да може аудиторията да си направи самостоятелен извод.

Като поставят над всичко интереса на аудиторията да бъде пълно и актуално информирана, включително от разнообразни източници, медиите с най-голямо внимание се отнасят към недоказани източници, промоция на непроверени и недоказани по съответния ред лекарствени средства и методи, представители на паранормалното и др. подобни. Не всички гледни точки заслужават да бъдат равностойно кредитирани, като преценката е на независимата журналистика предвид баланса между право на информация и риск.

Медиите следва да вземат предвид факта, че противодействието на съвременните епидемии се основава на **последните достижения на съвременната наука**.

Областта е нова за науката, опитът в лечението се увеличава с всеки изминал ден и тезите могат да бъдат динамични, поради което е препоръчително да се използват актуални световни авторитетни източници и официални български източници.

В конкретните случаи има дезинформация по режима на сертифициране и разрешаване на ваксините, както и по тестването им, което попада в областта на експертиза на поканения събеседник.

- 4) **Водещата (бТВ) е обърнала внимание и на госта, и на зрителите за проблемни изказвания.**

В конкретните случаи водещите имат различна роля.

В БНР въпросите са в областта на експертизата на госта, в предаването няма критично отношение към дезинформацията.

В БНТ въпросите са главно извън областта на експертизата на госта, в предаването няма критично отношение към дезинформацията.

В Евроком въпросите са главно в областта на експертизата на госта, в предаването няма критично отношение към дезинформацията, нещо повече – водещата е източник на спорни данни за епидемията, производителите на ваксини и ваксинирането.

В бТВ водещата задава въпроси в областта на експертизата на госта, като предупреждава, че има спорни тези и проявява критично отношение.

КЖЕ намира, че по разглежданите преписки липсва преднамереност и отсъстват нарушения по

1.1.1 *Ще предоставяме на обществото точна и проверена информация и няма преднамерено да скриваме или изопачаваме факти и*

1.1.2 *Няма да публикуваме информация, за която знаем, че е невярна.*

Също така събеседниците имат право да изразяват и защитават лично мнение. В случая обаче не във всички предавания водещите са успели да се включат в диалога така, че за аудиторията да стане ясно кое е твърдение за факт и кое е лично мнение.

РЕШЕНИЕ:

Като взе предвид изложеното, КЖЕ намира, че

А) жалбата по отношение на бТВ е неоснователна по всички разпоредби;

Б) жалбите по отношение на БНТ, Евроком и БНР са основателни и присъства нарушение на Етичния кодекс на българските медии по 1.1.4 *Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.*

Съгласно Правилника за дейността на Комисията за журналистическа етика решението да се изпрати на заинтересованите страни в 7-дневен срок от приемането му.

Председател на КЖЕ:

Нели Огнянова

Изпълнителен директор на

Фондация НСЖЕ :

Адриана Попова